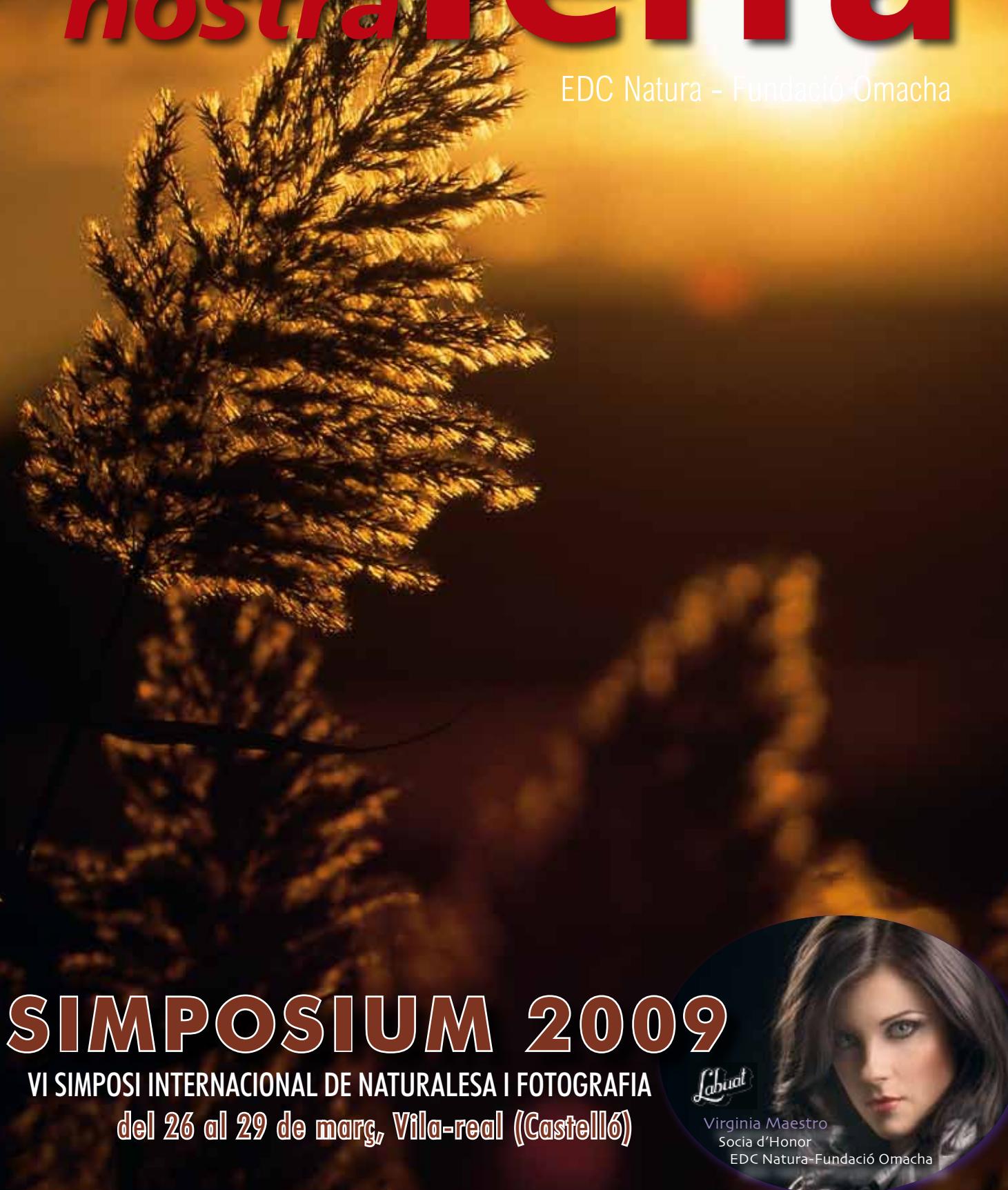

nostra Terra

EDC Natura - Fundació Omacha

SIMPOSIUM 2009

VI SIMPOSI INTERNACIONAL DE NATURALESA I FOTOGRAFIA
del 26 al 29 de març, Vila-real (Castelló)

Labuat

Virginia Maestro
Socia d'Honor
EDC Natura-Fundació Omacha

del 26 al 29 de marzo, Auditori de Vila-real

SIMPOSIUM 2009

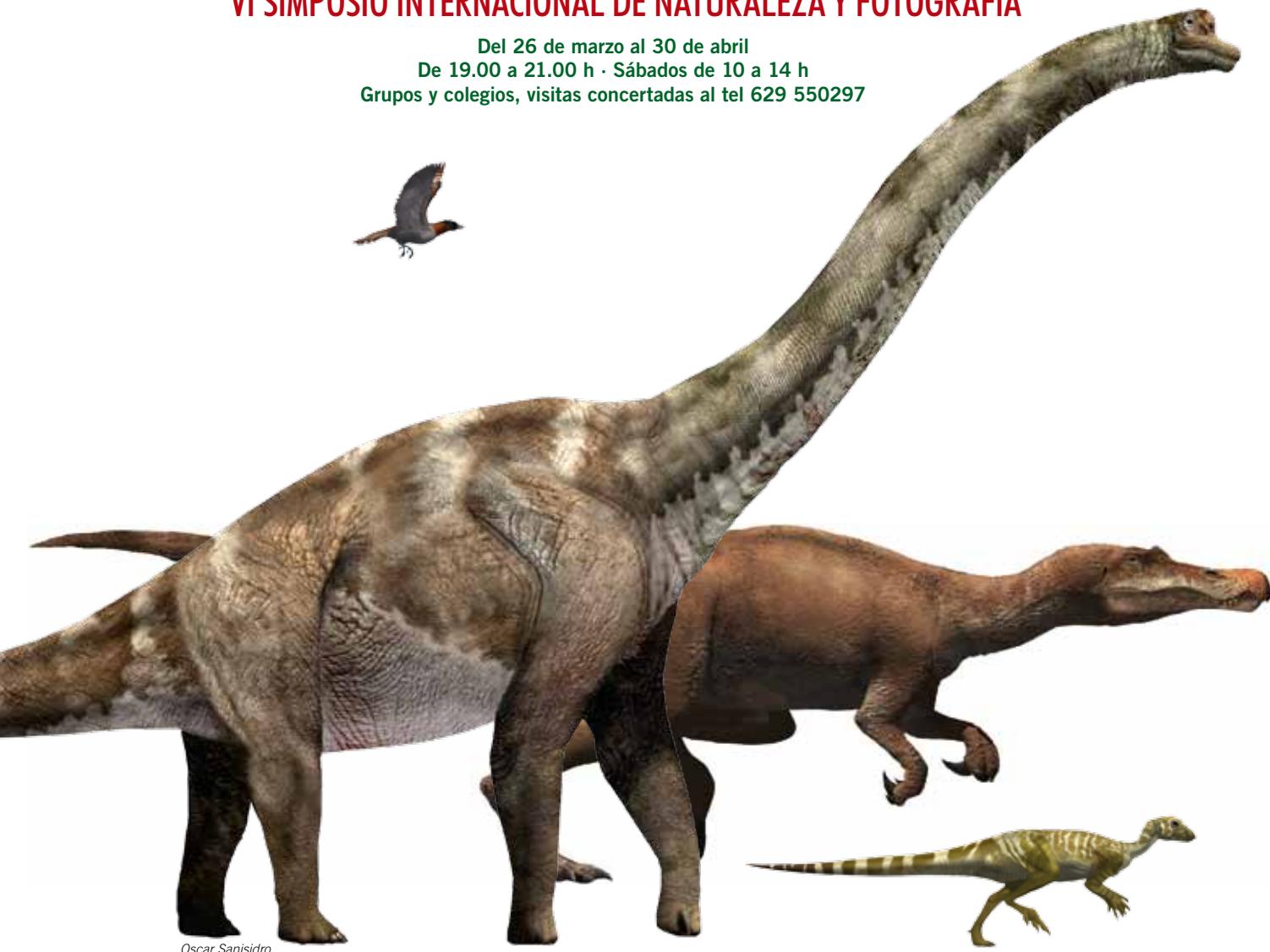

VI SIMPOSIO INTERNACIONAL DE NATURALEZA Y FOTOGRAFÍA

Del 26 de marzo al 30 de abril

De 19.00 a 21.00 h · Sábados de 10 a 14 h

Grupos y colegios, visitas concertadas al tel 629 550297

DINOSAURIA

Salas de exposiciones de la Fundació Caixa Rural de Vila-real

Patrocinan:

II-Im. Ajuntament
de Vila-real

Colaboran:

AJUNTAMENT DE CINTORRES

Institut Català de Paleontologia

EDC Natura - Fundación Omacha

nostraTerra

Número 6 - 2009

Col·laboradors Nostra Terra 6:

Abel Campos, Albert Masó, Àndres Santos, Antonio Liébana, Antonio Sáez, Carlos Sanz, Carme Martí, Elena Chiva, Fernando Ramia, Fernando Trujillo, Julio García Robles, Miguel Alberto Olaya, Miguel Pou, Mònica Soler, Oscar Sanisidro, Sara Bennett, Vicent Ginés, Vicente Urios, Victor González.

Disseny:

Julio García Robles

Imprimeix: Sichet, SA
www.sichet.com
Tel. 964 532730

Distribució: tel. 629 550297
i en centres d'educació de la
Comunitat Valenciana

Dipòsit legal: CS - 263 - 2006

ISSN: 1885 - 7175

Impresa a **Espanya** amb paper ecològic
sappi magno.

Nostra Terra és una edició de
EDC NATURA-FUNDACIÓ OMACHA

President:
Julio García Robles

Secretari:
José Luis Broch

Vocals:
Abel Campos
María A. García
Vicent Ginés

Vicepresident:
Miguel Alberto Olaya

EDC NATURA-FUNDACIÓ OMACHA

Apartat 497
Vila-real, 12540 - Castelló
edcnatura@ono.com
www.edcnatura.com

Associació cultural inscrita amb el
número CV-01-038852-CS i registrada
en AECl com a Organització No
Governamental de Desenvolupament

Julio García Robles

D. Alejandro Font de Mora y el Dr. Juan Luis Arsuaga durante la muestra Atapuerca, en Castellón.

SIMPOSIUM 2009

Siguiendo la línea emprendida en 2004, EDC Natura-Fundación Omacha organiza el VI Simposio Internacional de Naturaleza y Fotografía, en la ciudad de Vila-real (Castellón). Un evento donde científicos, fotógrafos y naturalistas de prestigio internacional son invitados para exponer sus trabajos e intercambiar ideas y proyectos de conservación. Considerado como uno de los eventos más importantes en congresos de la naturaleza en Europa, el Simposium 2009 contará este año con la presencia de los destacados científicos Juan Luis Arsuaga, Ramon Folch, Fernando Trujillo, Philip Manning, Sara E. Bennett, Vicente Urios, Bernabé Moya y María Claudia Diazgranados, entre otras personalidades; así como con los excepcionales trabajos de los fotógrafos Tato Rosés, Francisco Mingorance, Víctor González, Antonio Sáez, Antonio Liébana, Paco Alarcón, Eduardo Blanco, José Larrosa y Mariano Cano, entre otros. National Geographic España nos mostrará sus trabajos de investigación y divulgación sobre dinosaurios, y el Grup Guix de Vila-real nos trae DINOSAURIA, toda una muestra donde disfrutar de aquellos “terribles lagartos” que dominaron la Tierra hace 65 millones de años.

Y cabe destacar también la presencia de Carlos Sanz, en un emotivo homenaje al que fuera uno de los naturalistas más queridos de España, reconocido por su trabajo con Melina, en Los Santos Inocentes, y con águilas y todo tipo de criaturas en el programa El Hombre y la Tierra, dirigido por el Dr. Félix Rodríguez de la Fuente.

También debemos felicitarnos y felicitar a los participantes del concurso de fotografía Ciutat de Vila-real, pues cabe recordar que son más de 1.000 las fotografías llegadas a este concurso, en sus diferentes modalidades, donde los colegios vuelven a ser una parte muy importante de este éxito.

Así pues, no me cabe más que invitarles a participar de este evento, de sus actividades, y desearles que disfruten de los excepcionales trabajos sobre Naturaleza que podremos ver del 26 al 30 de marzo en el Auditorio Municipal de Vila-real.

D. Julio García Robles
Presidente EDC Natura-Fundación Omacha

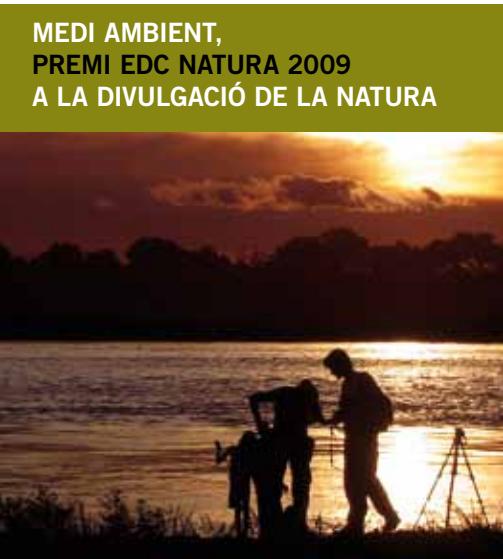

BOJONAWI, UN LUGAR PARA DESCUBRIR

Atravesando la laguna del Pañuelo, junto al bosque inundado; buscamos la familia de nutrias gigantes que lo habita. No tardan mucho en aparecer, alzando sus cuerpos sobre el agua y lanzando los característicos ladridos que dan nombre en la región: perros de agua. Delfines, tortugas, caimanes, micos aulladores y un sinfín de aves se pueden observar con la mirada paciente del que sabe buscar. No hace mucho se liberó con éxito en la laguna a un joven Keiko; recuperado de la cautividad, esta nutria regresó a la naturaleza tras llevar adelante la Fundación Omacha un cuidadoso programa de reintroducción. Hoy, aún podemos ver sus manchas pectorales, reconocibles en su pelaje, deslizándose en la laguna en busca de peces. Nos encontramos en la Reserva Natural de Bojonawi, en el departamento de Vichada (Colombia); un espacio natural de 4.682 Ha, administrado en propiedad por la Fundación Omacha; y donde se desarrollan diversos programas de estudio, divulgación y conservación, la cual forma parte de la Reserva de la Biosfera de la UNESCO El Tuparro. Bojonawi significa perro de agua en idioma sikuani; quizás un homenaje a Keiko, posiblemente un tributo a la exuberante naturaleza que rodea todo el lugar: selva, bosque de ribera, sabana, lagunas, caños, el Orinoco y, por supuesto, el jaguar.

MEDI AMBIENT, PREMI EDC NATURA 2009 A LA DIVULGACIÓ DE LA NATURA

UNA DÈCADA DE DIVULGACIÓ DE LA NATURA. Medi Ambient, de Punt 2 és un dels programes pioners a Espanya en reportatges d'informació ambiental. Va iniciar el seu camí el 9 d'octubre de 1997. Durant aquest temps ha sigut guardonat amb 12 premis en festivals internacionals d'audiovisual, per diferents entitats i institucions com l'Ajuntament de Vila-real o les universitats valencianes. El 2008 Medi Ambient ha estat distingit amb el Premi Jaume I de Periodisme.

El seguiment de diferents treballs d'investigació de científics i naturalistes ha permés al programa ser testimoni del descobriment d'una espècie nova de fauna cavernícola, ha mostrat una gran caçadora com l'àguila imperial alimentant-se de carronya o l'última imatge de la planta més amenaçada de la Comunitat Valenciana. El programa recorre cada setmana de nord a sud i d'est a oest la geografia valenciana alhora que ha viatjat a l'Antàrtida, l'Amazònia o al desert del Sàhara.

LIBERACIÓN DE FAUNA SILVESTRE RECUPERADA

No resulta extraño que senderistas, cazadores, agricultores y otras personas que salen al campo con frecuencia, encuentren algún animal salvaje herido o incapacitado; ya sea por un choque fortuito con redes, pantallas o cristales; por ingerir algún alimento contaminado o por tratarse de una cría que abandonó a destiempo su nido o guardada; incluso por caer en trampas cinegéticas o ser blanco ilegal de algunos perdigones. A menudo, ante la incertezza de saber qué hacer, cómo ayudarles, alimentarles o dónde llevarlos, son abandonados a su suerte. Y en ocasiones, no son trasladados a los centros de recuperación de fauna de la Generalitat Valenciana, simplemente para evitar posibles gastos, papeleos o explicaciones del lugar o causas de las heridas. Estos animales, si no son atendidos, mueren de inanición, aplastados en la carretera o devorados por perros y gatos. Otras veces son adoptados como mascotas, privándoles de su vida en libertad; y en ocasiones cometiendo un delito cuando se trata de fauna en peligro y/o protegida por la ley.

Desde sus inicios, EDC Natura-Fundación Omacha se propuso dar una solución fácil a las personas que no desean dejar abandonadas a estas desvalidas criaturas, para que puedan recogerlas sabiendo que van a darles una nueva oportunidad de vida. Estos animales son tratados en un primer momento, alimentados, rehabilitados y devueltos a la libertad en cuanto pueden valerse por sí mismos. Cuando se trata de una especie protegida, o el animal necesita cuidados especiales, son transportados a los centros de recogida de fauna salvaje de la Generalitat Valenciana; donde son atendidos.

Si encuentra un animal silvestre herido, enfermo o incapacitado para moverse; no lo abandone, recójalo con cuidado, teniendo precaución con las garras y el pico o la boca. Alójelo en una caja, adecuadamente espaciosa para la especie de que se trate, y póngase en contacto con el número de teléfono 629 550297 o el 630 352735. En 2008, EDC Natura-Fundación Omacha, gracias a la colaboración de distintas personas, pudo liberar una docena de paseriformes, un vencejo, una gaviota, dos erizos comunes, una culebra bastarda, una liebre y un mochuelo.

CAFÉ PER A DOS

Julio García Robles

Davant d'un café conversen dos amants de la naturalesa. Moltes preguntes, poques respostes. Bé, sí, és veritat que de tant en tant brilla una xicoteta llum, però que poques perles abunden en aquest jardí. La superfície dels nostres espais protegits augmenta, no obstant això la massa arbòria disminueix i la biodiversitat és cada vegada menor. Per un costat s'implica, s'educa, es conserva... per un altre es destrueix. Com és possible açò? Potser tindrà alguna cosa a veure amb allò de la ineptitud humana davant de la seua pròpia decadència, quelcom que ha demostrat àmpliament durant tota la seua història i que és segell inconfusible de l'*Homo sapiens*, una espècie encunyada i constreta pels Set pecats capitals.

Després de les primeres impressions, les preguntes de sempre... Per què no s'actua degudament en la majoria dels casos que atempten contra el medi ambient? Què es pot fer per a impedir que acabem vivint entre ciment i vidre sense saber el que és una cala arborada? Entre glop i glop, resulta temptador culpabilitzar de tot als polítics, però també es mira cap a altres costats. Un poc d'autocrítica. Hi ha qui es preocupa pel tema, qui s'escandalitza; altres, perquè no. El poder econòmic establít es mostra poderós i es resisteix a aflixiar el seu puny davant de l'extrema debilitat de qui ama una flor, un pardal o un paisatge. L'urbs avança, la naturalesa mor. Potser serà açò el que realment desitgen algunes persones: viure com les mones en els zoòlògics, envoltats d'un escenari antinatural que recrea un ecosistema que ja no existeix.

Què podem fer aquells que ens resistim a ser autòmats en un món de formigó? L'individu és débil, però la massa és forta. Una actitud més exigent del consumidor cap a les empreses que empren polítiques de destrucció de la biodiversitat pot canviar determinades consciències i mercats. Un senzill fet com adquirir productes d'empreses que col·laboren amb la conservació del medi ambient és un gran pas: comprar tovallons amb el segell WWF evita que siguen talats milers d'arbres de forma il·legal, adquirir productes de neteja que continguen menys d'un 5% de tensioactius evita l'aclaparadora contaminació de l'aigua en els seus desguassos, etc. Podem triar. L'empresa crea la marca i la demanda, però la massa que forma el consumidor pot extingir-la i és la que pot donar suport al polític o pressionar perquè es prenguen decisions compromeses amb el medi ambient.

Quan una empresa destrueix un espai natural, quan un poder busca fòrmules que permeten una transformació del sòl protegit i uns especuladors venen naturalesa morta com un producte verd de moda, quelcom falla. Envoltades de mentides, grans empreses anuncien als quatre vents el seu respecte per la naturalesa mentre pretenen acabar amb les últimes reserves de vida, ja siga a Xile o al Millars. Com es permet que es continue destruir el patrimoni natural en benefici d'uns pocs? No cal un camp de golf en cada ciutat, ni colonitzar els nostres paratges naturals.

El café acaba. Conclusió: desenvolupament i conservació han d'anar de la mà, però pocs entenen que en aquesta història no hi ha enemics, només lleis que s'han de complir, ciutadans a qui respectar i un medi ambient per a conservar.

EDC NATURA - FUNDACIÓ OMACHA... més que una associació

Antonio Lleiana

MEMÒRIA 2008

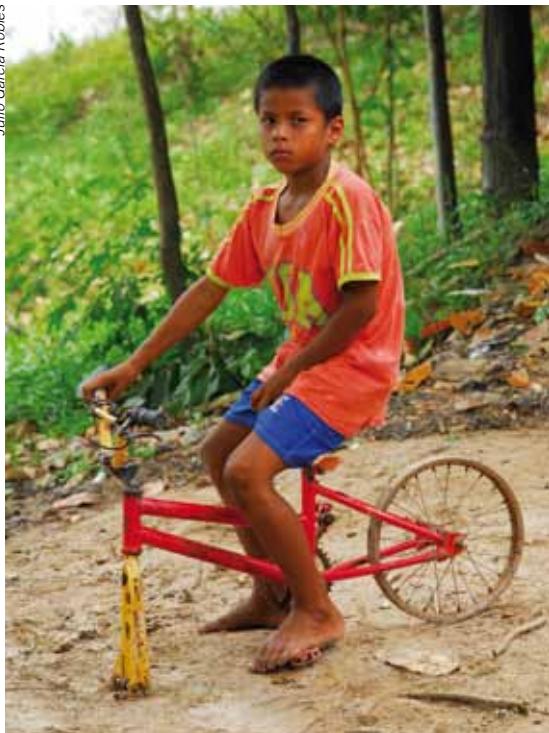
MEMÒRIA D'ACTIVITATS DE EDC NATURA-FUNDACIÓ OMACHA 2008

Al llarg de 2008, la ONGD EDC Natura-Fundació Omacha ha realitzat els següents projectes i activitats:

Concurs de fotografia de naturalesa KARIBU per a Joves, aquest concurs està dirigit als xiquets i joves de 9 a 17 anys, en el qual participen els col·legis de la Comunitat Valenciana, així com nombrosos participants per compte propi. Dividits en dues seccions segons l'edat dels concursants (Duma i Simba), el seu objectiu consisteix a acostar als més joves la naturalesa per mitjà de la fotografia, així com animar els pares i tutors a realitzar eixides al camp amb els participants, fet que contribueix a estretir vincles familiars i escolars al mateix temps que prenen consciència del món natural.

Concurs de fotografia de naturalesa Ciutat de Vila-real. EDC Natura-Fundació Omacha organitza aquest concurs, la temàtica del qual és el medi ambient, amb un premi de 1.000 euros a la millor fotografia i diversos accèssits de 100 euros (Paisatge, Flora, Fauna, Relacions intraespècifiques, Relacions interespècifiques, Art i innovació i Conscienciació ecològica). La seu finalitat és la divulgació de la naturalesa per mitjà de la fotografia: boscos, rius, muntanyes, elements geològics, fòssils... així com la fauna i flora que hi habiten.

Estudi i articles de rutes de la Comunitat per a la premsa. EDC Natura-Fundació Omacha va sol·licitar un permís a la Conselleria per a poder desenvolupar activitats d'estudi i divulgació dels seus espais naturals. Amb cada eixida a una zona, es realitza un reportatge d'aquesta i de la seua fauna que es transmet als mitjans de comunicació amb l'objectiu de divulgar la nostra riquesa ecològica, perquè es coneigui i

VIRGINIA MAESTRO CON EDC NATURA-FUNDACIÓN OMACHA

Tras una reunión informal en Madrid, la reconocida cantante Virginia Maestro (**LABUAT**) decidió apoyar el proyecto de desarrollo de la población local y de conservación de la naturaleza en la Reserva Natural de Bojonawi, situada en la Orinoquia colombiana, y que EDC Natura-Fundación Omacha está preparando para llevar adelante durante 2009, con la colaboración de la Concejalía de Asuntos Sociales del Ayuntamiento de Vila-real. Entre sus objetivos se centra la mejora social de las personas que habitan en la Reserva, incluyendo la población de Puerto Carreño y los pequeños asentamientos que se sitúan en su zona de influencia.

Virginia ha apadrinado a Sara, la hembra de jaguar ícono del proyecto; además, sensibilizada con las carencias de las personas que viven en estas zonas deprimidas, se ha interesado también por ayudar a los niños de la Amazonia y por apadrinar un bebé en el Orinoco. *"Será nuestra socia de Honor, estamos muy contentos por ser ella quien es y por los valores que representa, y creemos que puede ayudarnos a transmitir a la juventud nuestras inquietudes sobre educación, conservación y desarrollo; ella está muy interesada por este proyecto y emocionada con su visita al Orinoco, que seguramente realizará cuando acabe su gira artística por España"* -Julio García Robles-

VI CONCURSO DE FOTOGRAFÍA DE LA NATURALEZA CIUTAT DE VILA-REAL

El VI Concurso de Fotografía de la Naturaleza Ciutat de Vila-real, que incluye el KARIBU para Jóvenes y el Premio Honorífico Caixa Rural, y que organiza nuestra ONG en colaboración con la Conselleria d'Educació de la Generalitat Valenciana, la concejalía de Medio Ambiente del Ilmo. Ayuntamiento de Vila-real y la Fundació Caixa Rural de Vila-real; ha vuelto a contar con una participación extraordinaria de cerca de 760 alumnos; superándose así, aunque en poco, el número de participantes en 2008 (722 jóvenes). En el apartado de educación especial son 23 los participantes; y en el de adultos son 334 imágenes las que han optado a los premios EDC Natura.

Los galardones finales se otorgarán durante la Gala EDC Natura que se celebrará, dentro de las actividades de VI Simposio Internacional de Naturaleza y Fotografía, el sábado 28 de marzo, a las 20.30 h, en el Auditori Municipal de Vila-real.

José Pascual Sancho, conseller de la Fundació Caixa Rural; Ana Delfi Martín, concejala de Medio Ambiente de Vila-real; y Vicent Salvador Esteve, director del centro de educación especial La Panderola, en la presentación del concurso Ciutat de Vila-real.

Antonio Llédána

Adults Majors de Puerto Nariño i Canoers de Tarapoto són dues projectes de desenvolupament dirigits per EDC Natura-Fundació Omacha a l'Amazònia colombiana, amb el suport de la Diputació de Castelló i l'Ajuntament de Vila-real.

se'n puga gaudir, al mateix temps que es puguen prendre mesures de desenvolupament i conservació. Aquests estudis també reporten a l'associació nombroses dades sobre el nostre territori, fotografies de nombrosos paisatges, així com de la seua fauna i flora.

Simposi Internacional de Naturalesa i Fotografia 2008.
El 2004 s'inicia per primera vegada la programació del Simposi Internacional de Naturalesa i Fotografia a la ciutat de Vila-real (Castelló), un congrés anual sobre la naturalesa i les persones que treballen per a la seua conservació. De caràcter social i amb entrada lliure, el seu objectiu: la divulgació de la naturalesa i els seus valors, d'acord amb el lema que tan sols es defén allò que es coneix. Avui dia el Simposi s'ha convertit en un dels majors esdeveniments de divulgació científica realitzats al nostre país i marca una cita anual per a tots els amants de la naturalesa. El Simposi 2008 va ser un nou èxit d'assistència de públic. En aquesta edició vam poder comptar amb la presència de Javier Castroviejo, Vicente Urios, Sergio Massaro, Antonio Sabater, Carlos Sanz i Fernando Trujillo, entre altres científics de prestigi internacional.

Simposi Internacional de Naturalesa i Fotografia 2009.
EDC Natura-Fundació Omacha inicia els preparatius per al Simposi 2009, que es realitzarà del 26 al 29 de març a

l'Auditori de la ciutat de Vila-real. Com en anys anteriors, l'organització ha contactat amb una sèrie de prestigiosos científics i naturalistes de tot el món per a la celebració de l'esdeveniment; entre ells: Ramon Folch, Juan Luis Arsuaga, Philip Manning, Sara E. Bennett, María Claudia Diazgranados, Alberto Sendra, Bernabé Moya...

Edició de la revista *Nostra Terra*. Un dels objectius de l'associació és portar fins als més joves el coneixement i la biodiversitat de la nostra comunitat, així com mostrar-los la seu extraordinària bellesa i influenciar-los en el respecte al medi ambient. És per això que realitzem aquesta revista, que es distribueix gratuïtament per tots els col·legis de la Comunitat Valenciana per mitjà d'un acord amb la Conselleria d'Educació. La revista s'edita en paper ecològic i tant el text com les imatges doten la revista d'una qualitat excepcional de contingut: rigorós, científic i divulgatiu. A més, conté diferents articles en valencià i en castellà, amb la idea d'introduir els més joves en el correcte vocabulari valencià per a determinar diferents espais i espècies.

Eixides amb escolars a l'excursió KARIBU. Els joves premiats en el concurs KARIBU van poder gaudir d'un recorregut per diferents espais naturals de la nostra comunitat, així com visitar el Parc de la Naturalesa Fauna Ibèrica i el Castell d'Aín.

Projecte ONGD Adults Majors de Puerto Nariño. Després de dos anys de treball, hem portat endavant, amb la col·laboració de la Diputació de Castelló, la construcció d'un centre d'ancians per a la població indígena de Puerto Nariño, a l'Amazònia colombiana.

Projecte ONGD Canoers de Tarapoto. El tema del turisme responsable com a activitat rendible es consolida a Puerto Nariño amb aquest projecte, en el qual se suma l'esforç de diverses organitzacions per a consolidar una empresa local amb guies indígenes de les comunitats perifèriques al llac Tarapoto. L'objectiu d'aquest projecte és oferir una via de treball i desenvolupament a través del turisme ecològic a les persones que viuen a Puerto Nariño, localitat situada a l'interior de l'Amazones i sense cap comunicació que no siga el mateix riu. A més, tracta de conscienciar els indígenes del respecte cap a la naturalesa i intenta que obtinguen més benefici portant turistes al llac perquè vegein els dofins, que matant a aquests cetacis per a usar-los d'esquer per a la pesca o com a presària per trencar-los les xarxes.

Col·laboració amb l'associació Amigos de Doñana en el projecte de la regió de Ferlo (Senegal) dirigit pel Dr. Javier Castroviejo, en el qual han col·laborat durant dues setmanes voluntaris de la nostra ONG de desenvolupament.

Col·laboració amb l'Estació Biològica Terra Natura en el projecte d'estudi científic i d'investigació de la presència del lleopard de l'Atles a Marroc, dirigit pel Dr. Vicente Urios. L'objectiu és la identificació visual de l'espècie i l'estudi de mesures de conservació que eviten la seu extinció.

Devolució de fauna salvatge a la naturalesa. El 2008, EDC Natura-Fundació Omacha, gràcies a la col·laboració de distinutes persones, va alliberar una dotzena de passeriformes, una falcia, una gavina, dos ericons comuns, una serp verda, una llebre i un mussol.

Col·laboració amb les Jornades geològiques del Grup Guix. EDC Natura-Fundació Omacha col·labora en la promoció de les Jornades geològiques realitzades cada any pel Grup Guix de Paleontologia.

EDC Natura-Fundació Omacha també ha portat endavant diverses col·laboracions amb institucions i amb altres associacions de naturalesa o desenvolupament. La nostra ONG sol·licita i presta col·laboració a totes aquelles entitats que entre els seus objectius es marquen els d'aquesta associació cultural i de desenvolupament: l'estudi, la divulgació i la conservació de la naturalesa i la realització de programes de desenvolupament en països necessitats.

Fernando Trujillo

SIMPOSIUM 2009

VI SIMPOSI INTERNACIONAL DE NATURALESA I FOTOGRAFIA

EDC Natura-Fundació Omacha

DEL 26 AL 29 DE MARÇ DE 2009

PROGRAMACIÓ

DIJOUS 26 DE MARÇ

SALONS DE LA CAIXA RURAL DE VILA-REAL

11.00 h Inauguració del **VI Simposi Internacional de Naturalesa i Fotografia** amb la mostra **DINOSAURIA**, amb el paleontòleg Andrés Santos: una gran exposició dedicada a la vida dels dinosaures en el Llevant peninsular. També podrem trobar un homenatge al l'il·lustre naturalista **Aurelio Pérez**, en el primer aniversari de la seua defunció; així com les obres seleccionades del concurs Karibu per a Joves 2009.

DIVENDRES 27 - AUDITORI MUNICIPAL DE VILA-REAL

19.00 h Obertura de les ponències a l'Auditori amb Joaquín Sánchez, president d'International Wildlife Photography. Projecció d'**Iberá, apassionants per Naturalesa**, de Belén Etchegaray. Aquest aiguamoll és un dels ecosistemes més rics d'Argentina, situat dins d'una de les conques hidrogràfiques més vastes del món: la del riu de la Plata.

19.15 h Marcos G. Meider ens porta **Com es fotografia la Naturalesa**. Aquelles persones que són alienes a aquesta activitat, consistent a retratar el món natural amb la seu fauna, la seu flora i els seus paisatges, tindran l'oportunitat de conéixer com es desenvolupa aquesta activitat.

20.15 h Audiovisual. **La cabra salvatge en la serra de Gredos**, un treball de Mariano Cano, president de l'Associació Espanyola de Fotògrafs de la Naturalesa (AEFONA).

20.30 h Projecció d'**Aus en llibertat**, d'Andrés M. Domínguez. La fotografia d'aus en llibertat no és només l'obtenció de la imatge, sinó una forma d'expressar uns sentiments i de viure la vertadera fotografia de naturalesa.

20.45 h fotografia macro amb Paco Alarcón: **Aranyes, deesses i guerres**. Un audiovisual i una xarrada d'aquest especialista en fotografia macro que versarà sobre les tècniques més adequades per a cada grup d'aràcnids.

21.15 h **Cien latidos**. Francisco Mingorance fa un excepcional recorregut per la naturalesa del nostre país, al mateix temps que presenta el seu llibre del mateix títol.

21.30 h **Moçambic, terra desconeguda**, amb el prestigiós fotògraf de naturalesa i viatges Tato Rosés. Platges verges d'arena blanca i palmeres, aigües netes i càlides, clima agradable; però Moçambic també és desolació, SIDA, tuberculosi, malària, pobresa... En aquest audiovisual, el reconegut fotògraf de viatges ens mostra la realitat d'aquest bell país destrossat per la guerra i la corrupció.

DISSABTE 28 - AUDITORI MUNICIPAL DE VILA-REAL

10.00 h **20 anys vivint entre primats: una croada per la conservació de la selva tropical.** Amb la Dra. Sara Bennett, creadora del centre de reintroducció de primats del Parc Natural Nacional Amacayacu, a l'Amazònia.

11.00 h **Arbres monumentals. Esplendor i decadència d'un patrimoni essencial,** amb Bernabé Moya, director del Departament d'Arbres Monumentals de la Diputació de València. Aquesta conferència els proposa un viatge al món dels patriarques dels arbres i dels boscos, per a conéixer la seua esplendor i decadència, a través de la mirada d'un expert que durant més de 25 anys ha dedicat el seu treball al seu estudi i conservació.

12.00 h **10 anys de Medi Ambient a RTVV,** amb Félix Tena, director d'aquest prestigiós programa. Medi Ambient ha complit una dècada. És una bona ocasió per a fer balanç del trajecte recorregut del programa de TV amb més prestigi de la Comunitat Valenciana.

12.30 h **Comptant dofins en els rius d'Amèrica del Sud: un recorregut de més de 4.500 km.** La biòloga Marcela Portocarrero ens parlarà d'aquesta gran estratègia internacional, on es van combinar esforços d'investigadors de Bolívia, Brasil, Colòmbia, Equador, Perú i Veneçuela, per a conéixer l'estat real dels dofins en l'interior d'Amèrica del Sud, les seues poblacions i amenaces. Un llarg recorregut per alguns dels escenaris més espectaculars d'Amèrica del Sud.

13.00 h Presentació del llibre *El fotògrafo en la Naturaleza, guía completa para la era digital*, amb el reconegut fotògraf José Benito Ruíz.

13.15 h **Supervivents d'un món en la foscor,** amb Alberto Sendra. Són supervivents d'un passat, de vegades molt llunyà. Formen part d'una fauna arcaica, constituïda per un reduït elenc d'invertebrats endèmics que sobreviuen en un món de foscor total i que només recentment hem sigut capaços de descobrir.

DESCANS

15.30 h Anna Lluch i Eva van den Berg ens presenten *El món dels Dinosauris a través de National Geographic Espanya*. Des dels inicis, National Geographic ha seguit amb interès l'esdevenir dels dinosaures. Les troballes de restes fòssils en tot el món, els seus passos evolutius o la relació entre certes espècies de dinosaures i les aus han sigut alguns dels temes tractats al llarg dels anys. A més, National Geographic ha finançat diverses investigacions per a contribuir al coneixement d'aquests gegants extingits que un dia van regnar en la Terra.

16.00 h Projecció dels audiovisuals.

-**Mirada Natural**, un treball dels fotògrafs d'aquest portal d'Internet temàtic de fotografia de naturalesa, l'objectiu del qual és proporcionar una plataforma des de la qual poder gaudir de les fotografies, tant de fotògrafs professionals com d'aficionats.

-**Fotògraf de muntanya**, de José Larrosa. Portafoli d'imatges que ens mostra com un fotògraf de naturalesa li trau partit a l'entorn natural que l'envolta. Un complicat treball, ja que a banda de ser un coneixedor de la naturalesa i el seu entorn, ha de transportar tot tipus de material fotogràfic per a immortalitzar les ocasions que es presenten.

-**La Costa Ártabra**, de Fran Nieto. Aquesta zona del litoral, situada en les Rías Altas gallegues, és una mostra inalterada de la bellesa paisatgística de la nostra costa.

16.30 h **Autòpsia d'un dinosaure**, amb el Dr. Philip Manning, de la Universitat de Manchester. Dakota és el nom d'una de les mòmies de dinosaure millor conservades que mai s'hagen trobat i, després de 67 milions d'anys de descans, un grup de National Geographic li ha donat vida.

17.30 h Projecció dels audiovisuals.

-**Bardenas Reales, a la cerca de la llum**, del reconegut fotògraf de la naturalesa Eduardo Blanco. Una col·lecció d'imatges realitzades per l'autor en els últims anys en aquest espai únic a Europa. Les Bardenas Reales de Navarra estan declarades Parc Natural i Reserva de la Biosfera.

-**L'Albufera a vista d'ocell**, de Carlos Oltra. En un mitjà fonamentalment horitzontal com el Parc Natural de l'Albufera, una vista aèria ens descobreix aspectes del paisatge que no s'aprecien peu a terra. Veurem l'Albufera des d'una altra perspectiva, a vista d'ocell.

-**Tunísia, una porta al desert**, Juan Mestre ens mostra les càrides arenes del desert i les seues possibilitats, transportant-nos per les enigmàtiques dunes tunisenques.

18.00 h Taula redona. **Segle XXI, la sisena extinció**, moderada per Albert Masó i amb la presència dels prestigiosos científics Dr. Fernando Trujillo, Dr. Juan Luis Arsuaga i Dr. Ramon Folch. Són cinc les grans extincions que han recorregut el planeta al llarg de milions d'anys. Cada gran extinció va representar un dur cop per a la biodiversitat, però va obrir les portes a una nova generació d'espècies. Sense aquestes extincions, l'home, com a espècie, possiblement no existiria. Les investigacions del Panell Intergovernamental del Canvi Climàtic (IPCC), promogut per la UNESCO, ens revelen que en unes dècades hauran desaparegut del planeta més del 50% de les espècies... Podem o hem de fer quelcom?

LA SISENA EXTINCIÓ

El tigre de Sibèria, camí de l'extinció

El mític ós panda recorre els últims espais on li és possible trobar suficient bambú per a alimentar-se, emulant els escassos goril·les en les selves de Burundi; els dofins de riu desapareixen amb els grans gavials; el tigre mor en les selves asiàtiques i el linx ibèric agonitza en les muntanyes andaluses.

Assenyalen els científics que són cinc les grans extincions que han recorregut el planeta al llarg de milions d'anys, acompanyades d'altres de menors; totes produïdes al llarg del temps per diversos cataclismes meteorològics o ambientals, i fins i tot possiblement extraterrestres (meteorit). Així van desaparéixer de la faç de la terra milers d'espècies, algunes de les quals coneixem gràcies a la paleontologia; però altres no van desaparéixer, van evolucionar i es van adaptar a les noves circumstàncies, aprofitant les oportunitats que la naturalesa els oferia: la vida s'obri camí.

Pot ser plausible pensar que aquestes extincions formen part de l'evolució de la mateixa vida en el planeta, si no és així possiblement els organismes més avançats no hagueren pogut sorgir i els únics éssers que habitaren la Terra serien els microorganismes primigenis amb els quals es va produir el miracle de la vida.

Fa 435 milions d'anys (MA), una glaciació quasi acaba amb la vida marina; fa 367 MA més del 70% de les espècies sucumbeix en la crisi del devonià; fa 245 MA la vida quasi desapareix amb una gran extinció que va afectar el 90% de les espècies, entre elles els trilobits; fa 210 MA desapareixen el 75% de les espècies marines i els rèptils mamiferians, donant pas als dinosaures. L'última gran extinció ocorreria en el cretaci, fa 65 MA desapareixen els dinosaures i els ammonits entre un

gran nombre d'espècies. La vida alçava els mamífers com la seua espècie més avançada, i l'evolució dels primats elevaria a la cúspide de les espècies a l'home.

Cada extinció va representar un dur colp per a la vida coneguda en aquell moment, però va obrir les portes a una nova generació d'espècies que van sobreviure, van evolucionar en el mitjà en el qual els va tocar viure. Sense aquestes extincions, l'home, com a espècie, molt posiblement no existiria.

Amb l'observació d'aquestes dades podem adonarnos que les extincions massives ocorren amb una certa rellevància en el cicle de la vida de la Terra (no comparable amb els cicles humans en escala de temps); per això no hauria d'estranyar-nos que després d'un període tan dilatat de temps entre l'última gran extinció i la nostra època, s'estiga desenvolupant una nova extinció a gran escala; de fet les investigacions del Panell Intergovernamental del Canvi Climàtic (IPCC), promogut per la UNESCO, ens revelen que en unes poques dècades hauran desaparegut del planeta més del 50% de les espècies. Potser el més trist és que siga l'espècie humana la responsable, no un meteorit ni una glaciació.

Hi ha al voltant de 42.000 espècies en La Llista Roja de la Unió Internacional de Conservació (IUCN), de les quals més de 16.000 es troben en perill crític d'extinció. El 35% de les espècies conegeudes de mamífers, aus, rèptils i amfibis es troba en perill, i el 70% d'espècies vegetals estan també en aquesta situació. Espècies, abans tan abundants com el colom migratori, que arribava a enfosquir el dia en els seus passos estacionals, han desaparegut. El llistat oficial d'espècies desaparegudes ascendeix ja a les 785, a les quals cal sumar 65 més que només es troben ja en alguns centres zoològics.

Com és possible açò? Una nova gran extinció s'ha desencadenat, no hi ha dubte; i en aquesta ocasió sí que podem assenyalar el motiu sense por d'equivocar-nos: el desenvolupament insostenible de l'espècie humana. Però al contrari que en altres grans extincions, aquesta vegada, si bé no reversible, sí que és possible canviar la situació... i tot depén de nosaltres.

**SIMPOSIUM 2009, dissabte 28 de març.
Auditori Municipal de Vila-real. 18.00 h
Segle XXI: la Sisena Extinció.
Amb Albert Masó, Fernando Trujillo,
Juan Luis Arsuaga i Ramon Folch.**

DISSABTE 28 - AUDITORI MUNICIPAL DE VILA-REAL

20.00 h **Gala de Premis EDC Natura** en reconeixement al treball d'investigadors, naturalistes i fotògrafs del món de la naturalesa i la ciència. Amb Lizzy Gallo i Abel Campos.

■ **Puerto Nariño**, un audiovisual d'Antonio Liébana que ens transporta a l'Amazònia a través d'un viatge per Colòmbia, Brasil i Perú en la ruta ecoturística Canoers de Tarapoto, que promou EDC Natura-Fundació Omacha.

■ Lliurament dels premis del **Concurs de Fotografia de Naturalesa Karibu per a Joves**.

■ Lliurament dels premis de la **V edició del Concurs de Fotografia de Naturalesa Ciutat de Vila-real**.

■ **Palmarito&Bojonawi**, de Julio García Robles. Un costatament a aquestes reserves naturals orientades a l'ecoturisme: una alternativa en la conservació de l'Orinòquia.

■ **Aurelio Pérez, el naturalista**, amb Carlos Sanz. Un homenatge en el primer aniversari de la defunció d'aquest entranyable naturalista, amic i company.

■ Audiovisual homenatge a **Aurelio Pérez**, dirigit per Àngel Manuel Sánchez i Valentín Guisande.

■ Lliurament dels premis honorífics **EDC Natura a l'Estudi** (Juan Luis Arsuaga), **Divulgació** (Medi Ambient) i **Conservació de la Naturalesa** (Estudi Ramon Folch).

■ Lliurament del **Premi Amic Félix** a Manuel Canseco i del **Premi Josef Cavanilles** a Alberto Sendra.

■ **Comunitat Valenciana, vida i color**, d'Antonio Sáez, Miguel Alberto Olaya, Julio García Robles i Víctor González.

DIUMENGE 29 - AUDITORI MUNICIPAL DE VILA-REAL

10.00 h **Aigua de selva**, Ramón Campoamor ens presentarà la sèrie **Móns d'Aigua**, amb el capítol premiat en el Festival Internacional de Televisió per a la Conservació i Divulgació de la Naturalesa, com a Millor Producció Espanyola i amb el Premi a l'Educació Ambiental 2008.

11.00 h **Corredors biològics en els oceans: una estratègia global de conservació**, amb la Dra. María Claudia Diazgranados. Els corredors biològics són una ferramenta de maneig dels recursos naturals a través dels quals es poden establir xarxes d'àrees marines protegides.

12.00 h Audiovisuals:

- **Naturimage**, de Juanvi Carrasco. Viatge des dels paisatges d'alta muntanya fins a les àrees costaneres a Espanya.

- **Bosquiseres**, de Nieves Caballero. No només ens resulten imprescindibles els boscos per a respirar, sinó perquè en ells habiten éssers que estan entre nosaltres.

- **Naturalesa a la frontera, un viatge per la conca del riu Yukon**, de Roberto Bueno i Olalla Bueno; un viatge pels territoris salvatges de Yukon i Alaska.

12.30 h **Estudi de grans felins en perill**. El Dr. Vicente Urios i el biòleg Miguel Gallardo ens mostren el treball de camp realitzat en l'estudi dels grans felins salvatges en perill, amb la presentació de part del seu treball amb el tigre de Sibèria, el jaguar a Mèxic central i el lleopard de l'Atles.

13.30 h Clausura del Simposi 2009: **La Fotografia d'alta muntanya**. Com captar imatges de qualitat en el paisatge d'alta muntanya, amb Francesc Muntada.

Finicon, col·laborador oficial del Simposium 2009, obsequia amb 4 càmeres fotogràfiques als guanyadors del concurs Karibu per a Joves.

Víctor González Olcina

Vespa (*Polistes gallicus*) Avispa

Comunitat Valenciana, vida i color

La Comunitat Valenciana, amb una àmplia gamma de paratges protegits, alberga una rica fauna, que si bé no resulta abundant a causa de la gran antropització del medi, sí que és molt variada en espècies. A això contribueix la diversitat de biòtrops i subecosistemes de la nostra Comunitat: des dels als cims del Penyagolosa fins a les arenas de Torrevieja, des de l'Albufera de València a les Illes Columbretes.

Però no per això la nostra fauna està fora de perill, l'augment demogràfic i una societat basada en gran part sobre els pilars del desenvolupament insostenible acorrala cada vegada més una sèrie d'éssers vius que, podria dir-se, es resisteixen a desaparéixer. Altres no ho aconsegueixen. Els més oportunistes aprofiten les seues oportunitats i arriben a colonitzar les urbs i canvien el buit d'olivera pel de la rajola; la branca pel cable.

Sentim parlar del linx ibèric a Andalusia, se'n va; del gall salvatge a Cantàbria, que pocs en queden... I no obstant això en la nostra Comunitat són moltes les espècies que busquen una eixida, i no la troben. L'àguila reial, emblema de la majestuositat de la vida salvatge, resisteix amb penes i treballs en els escarpats pics de les nostres muntanyes, sobrevolant el Penyagolosa i atalaient la Tinença. L'àguila de panxa blanca, una joia de les nostres terres, continua perseguida i abatuda en la serra d'Espadà o allà on estiguem les últimes parelles; el xarxet marbrenc a penes es deixa veure en els nostres aiguamolls, igual que el capó d'aigua-ros; el gat salvatge continua el seu trist camí cap a la hibridació primer, per a després desaparéixer. Vols nocturns, potser sense retorn, ens porten els rinolòfids i la ratapenada de peus grossos; mentrestant, el samaruc i el fartet sobreviuen a Peníscola i Torreblanca-Cabanes.

Serp verda (*Malpolon monspessulanus*) Culebra bastarda

Bé és veritat que són moltes les espècies en perill, però també és cert que des de diferents associacions, entitats i institucions s'ha treballat molt per portar endavant programes que permeten a les espècies de La Llista Roja sobreviure a aquest futur tan incert. La fotja banyuda torna a veure's en alguns dels nostres aiguamolls, juntament amb la polla blava i l'agró roig; la tortuga mediterrània continua el seu lent recorregut pel Desert de les Palmes; subadults de gavina d'Audoin arriben a Columbretes; la llúdria avança per terra de la Tinença i del Millars; el voltor comú ha recuperat gran part de la seua població i l'abellerol troba un lloc adequat per a niar. L'esparver cendrós ha vist com la seua població augmentava en l'interior de la província de Castelló, on troba el matoll de vegetació esclerofil·la adequada per a niar, lluny dels cultius de cereal, al contrari que en la resta d'Espanya on la sega continua causant estralls en la seua població. I el cranc de riu autòcton pareix avançar...

Voltor comú (*Gyps fulvus*) Buitre leonado

Gat salvatge (*Felis silvestris*) Gato montés

Cranc de riu ibèric (*Austropotamomius pallipes*) Cangrejo de río autóctono

Víctor González Oicina

Abellerol (*Merops apiaster*) Abejaruco europeo

Antonio Sáez Morano

Esparver cendrós (*Circus pygargus*) Aguilucho cenizo

VIRGINIA MAESTRO

SARA, la tigresa del Orinoco

Julio García Robles

Sara es una hembra de jaguar (*Panthera onca*) o tigre mariposa, como se le conoce en la Orinoquia colombiana; fue decomisada por Corporinoquia y la Policía Ambiental en Puerto Carreño, a orillas del Orinoco. Procedente del tráfico ilegal de animales salvajes, había sido robada de la naturaleza de forma trágica y con apenas dos meses de vida. En el momento de su incautación, contaba aproximadamente con seis meses de edad; Sara fue sedada y transportada por la Policía Nacional hacia la Reserva Natural Bojonawi y puesta bajo la responsabilidad de la Fundación Omacha.

Y **Virginia Maestro**, la reconocida cantante de **LABUAT**, ha querido tutelarla. Con este gesto, además de asegurar la supervivencia de Sara, Virginia colabora con EDC Natura-Fundación Omacha en la puesta en marcha de un proyecto de estudio, divulgación y conservación de la naturaleza; además de en un proyecto ONG de Desarrollo que pretende elevar la calidad de vida de la población local, y especialmente dirigido a mujeres y niños: el Proyecto de Desarrollo y Conservación en la Reserva de Bojonawi.

• ENRIQUECIMIENTO AMBIENTAL

Con el crecimiento de Sara, se hace necesario construir un espacio donde albergarla; en el que existan elementos que provoquen una serie de estímulos que distraigan y ocupen el tiempo del animal con el fin de evitar patologías comportamentales y estrés. Tras un tiempo de estudio, resulta obvio que la impregnación humana a la que ha sido sometida es mayor de lo esperado; es por ello que, siendo el principal objetivo su liberación en la Reserva de la Biosfera del Tuparro; sus posibilidades de supervivencia dependen del trabajo de enriquecimiento ambiental que se desarrolle sobre ella: Sara necesita aprender

a cazar, a huir del hombre y adaptarse a la vida salvaje que la reclama. Es por ello que contará con la ayuda de profesionales de prestigio y una atención especial que permita su liberación a finales de 2009, un episodio que será registrado en un documental para RTVV.

Sara será nuestra compañera de viaje, como ícono del proyecto y denuncia que sirva para la sensibilización sobre la problemática de la caza furtiva, de la tenencia ilegal de fauna silvestre, de la extinción de especies y de la explotación insostenible de los recursos.

• EL PROYECTO

Así nace el Proyecto de Desarrollo y Conservación en la Reserva de Bojonawi, con Sara, la tigresa del Orinoco, y Virginia como su tutora; y cuyos objetivos son:

- Rehabilitación de un cachorro hembra de jaguar, así como de otros animales salvajes decomisados.
- Estudio de la fauna y flora que habita en Bojonawi, sus amenazas y posibles medidas de protección.
- La adecuación de viveros para la reforestación de los espacios naturales de la Reserva, deprimidos por la actividad humana.

El Dr. Vicente Urios, asesor científico del proyecto; y Diana Morales, jefa de coordinación del Programa de Especies Protegidas, debaten sobre el futuro de Sara

• PUERTO CARREÑO

Puerto Carreño es una pequeña ciudad (7.000 habitantes) de gente humilde, situada en un enclave único, donde las inundaciones producidas por el Orinoco marcan la vida de su población. Fundación Omacha lleva trabajando en esta localidad durante más de 15 años, lo que ha dado lugar a una infraestructura sólida desde donde iniciar proyectos de desarrollo. Y así, se iniciaron una serie de contactos con diversas instituciones, y se llevó adelante un programa que resaltara las prioridades necesarias para alcanzar un objetivo: elevar el nivel de vida de la población local mediante proyectos de desarrollo sostenible. El crecimiento demográfico y el constante abuso (legal e ilegal) de los recursos naturales está situando en peligro la biodiversidad de la región; es por ello que un proyecto resuelto a ofrecer alternativas y trabajo, y basado en el respeto al medio ambiente, significaría una mejora de la calidad de vida en la zona y un avance en la conservación de la naturaleza.

-La adecuación de programas de educación, desarrollo y conservación que repercuta en una mejora laboral para la población local, especialmente dirigidos a la mujer trabajadora.

-La proyección de Bojonawi como zona ecoturística que repercuta en una mayor conservación del lugar y en un beneficio social y económico para su población.

-El aumento de la calidad de vida de la población local y la conservación de los espacios naturales mediante la explotación sostenible de sus recursos.

-La conservación de los diferentes ecosistemas de la Orinoquia colombiana, uno de los últimos paraísos naturales de nuestro planeta.

Así, EDC Natura-Fundación Omacha emprende este proyecto con la colaboración del Ayuntamiento de Vila-real, la Diputación de Castellón y la Generalitat Valenciana, realizando diversos trabajos que serán expuestos en el Simposium 2010.

SIMPOSIUM 2009

Sábado 28 marzo

Auditori Municipal de Vila-real

10.00 h 20 años viviendo entre primates. Una cruzada por la conservación de la selva tropical, con la Dra. Sara E. Bennett, investigadora norteamericana creadora del centro de reintroducción de primates del PNN Amacayacu, en la Amazonia colombiana.

Julio García Robles

Las reglas del juego

Los micos de Colombia, de Sara E. Bennett

No hay animal que no sienta, como cada humano, que hay límites en los recursos básicos de la vida: como el tiempo, los insumos y la energía. Tenemos todos, además, las mismas funciones generales por realizar dentro del presupuesto personal de estos recursos: sobrevivir, crecer hasta la madurez, y reproducirnos. La variedad enorme de organismos refleja las alternativas que se han desarrollado para manejar esta economía fundamental.

Gran diversidad no quiere decir arbitrariedad. La geometría del universo impone ciertas restricciones de diseño, tanto para los organismos como para los ingenieros. Como descubrió *Alicia en el País de las Maravillas* al caer en la madriguera del conejo: sea uno pequeño o grande, siempre hay problemas; sólo que no son los mismos. O, como diría el ingeniero, hay efectos de escala, debido a que el área se agranda como función cuadrada de las dimensiones lineares, mientras el volumen, o masa, se

aumenta como función cúbica. La compresión de estos efectos aclara muchos patrones naturales.

Por ejemplo, animales de tamaños diferentes tienen proporciones distintas. Un tití ampliado 50 veces no funcionaría. Los huesos serían demasiado delgados y frágiles para soportar el peso. Y, de verdad, los fémures de un gorila son relativa, además de absolutamente, mucho más gruesos que los de primates pequeños.

Por razones análogas, el coste relativo y la manera de moverse de un primate dependen mucho de su tamaño. Es mucho más económico en términos de energía y tiempo para un mico grande moverse cualquier distancia que para uno pequeño; por eso son capaces de recorrer distancias mucho mayores.

"... un mico pequeño necesita poca comida, pero de alta calidad; uno grande necesita mucha, pero no será tan exigente en la calidad. (...), porque 10 micos de 1 kg son muy diferentes de un mico de 10 kg."

Un mico pequeño dispone de muchos más soportes para sostener su peso y para absorber las fuerzas generadas en despegar y aterrizar a saltos, que uno grande. Pero encuentra con más frecuencia brechas entre las copas de los árboles desde donde le toca saltar al aire para cruzar. Sin embargo, las consecuencias de una caída accidental son mucho mayores para un mico grande, debido a la mayor energía que tiene que absorber cuando aterriza. Es lógico, entonces, que las especies pequeñas tiendan

a saltar mucho más que las grandes. Por el contrario, cuando se es grande se tiene la opción y la preferencia de servir de puente propio entre las ramas terminales de árboles adyacentes.

Todos los micos andan en cuatro patas de vez en cuando, pero obviamente los grandes necesitan apoyos de mayor diámetro. Por razones de equilibrio, es más frecuente verlos suspendidos por debajo de un soporte con el peso distribuido entre varias ramas. Unas adaptaciones especiales que aumentan el rango de movilidad en el dosel son, por una parte, las garras de las especies más pequeñas que les permiten andar con la agilidad de las ardillas en los troncos grandes y, por otra parte, las colas prensiles de las especies más grandes, que les dan otro miembro con qué agarrarse.

Las diferencias cualitativas entre primates pequeños y grandes no son solamente estructurales y locomotoras. Hay algunas consecuencias metabólicas que también se pueden visualizar comparando el funcionamiento de una planta eléctrica pequeña y una grande.

Lagothrix lagothricha

*“Cada cual tiene que comer.
Es necesario, pero no suficiente para sobrevivir.
Toca, entretanto, evitar convertirse en comida.”*

Julio García Robles

Saguinus nigricollis

La pequeña es más práctica en algunas circunstancias, porque la cantidad de gasolina que usa es poca. En otras situaciones, será la grande; usa más combustible, pero éste se consigue fácilmente y es más barato. Analógicamente, un mico pequeño necesita poca comida, pero de alta calidad; uno grande necesita mucha, pero no será tan exigente en la calidad. Este hecho conlleva consecuencias ecológicas directas e indirectas, porque 10 micos de 1 kg son muy diferentes de un mico de 10 kg.

La comida principal de todos los primates neotropicales es la fruta, los animales pequeños, las semillas y las hojas. El contenido energético y nutritivo de cada uno es muy variable; pero en general, las frutas son fuentes ricas en azúcar y por lo tanto aportan energía, y la carne provee mucha proteína. Las semillas y las hojas contienen tanto carbohidratos como proteínas, pero casi siempre en formas menos disponibles y concentradas. Además de estas diferencias inherentes en el “valor” intrínseco, cada uno de estos alimentos está más o menos disponibles según lo que sea, y dónde, cómo y cuándo se le busca. Entonces, la dieta y la presencia o ausencia de determinado tipo de mico en una región o hábitat, reflejan la solución de una ecuación compleja entre lo que la especie necesita, lo que hay y lo que está disponible.

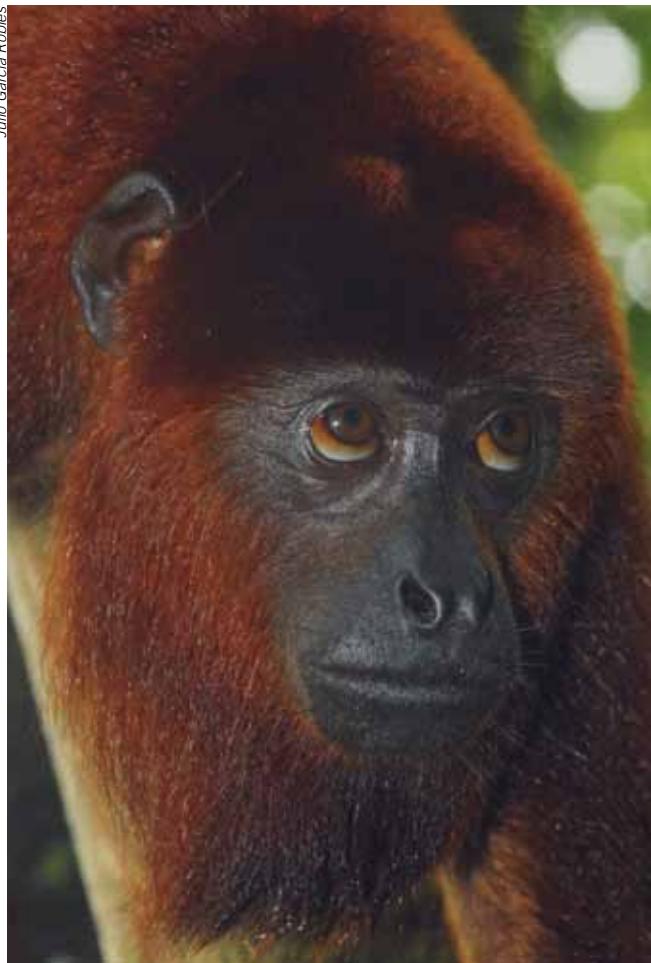
Cada cual tiene que comer. Es necesario, pero no suficiente para sobrevivir. Toca, entretanto, evitar convertirse en comida. Los bosques neotropicales albergan una diversidad alta de depredadores dispuestos a incluir carne de primate en su dieta. Las águilas y otras aves rapaces y el cazador humano representan los

principales depredadores para el grupo. Pero ningún felino u otro mamífero carnívoro, así como una culebra grande, desaprovecharía una oportunidad para alimentarse de un mico que dé papaya.

Para un mico pequeño, alimentarse es una tarea manejable. En contraste, es formidable el número de especies e individuos de depredadores al acecho, para los cuales tiene que estar más atento. En cambio para un mico grande, la posibilidad de convertirse en almuerzo no es una preocupación tan alta como la de conseguir suficiente almuerzo para llenar su propia barriga.

Esta dicotomía en la importancia relativa según el tamaño, de evitar los depredadores y de encontrar suficiente comida, es una perspectiva muy útil para investigar la historia natural de los micos del Nuevo Mundo. La dieta, la manera de forrajar, los hábitats que usa, el tamaño de la manada, quién cuida las crías, el área vital que usa el grupo, el recorrido diario, la abundancia y densidad de sus poblaciones y la vulnerabilidad a las actividades humanas de cada especie, son comprensibles y comprobables con referencia a este cambalache fundamental.

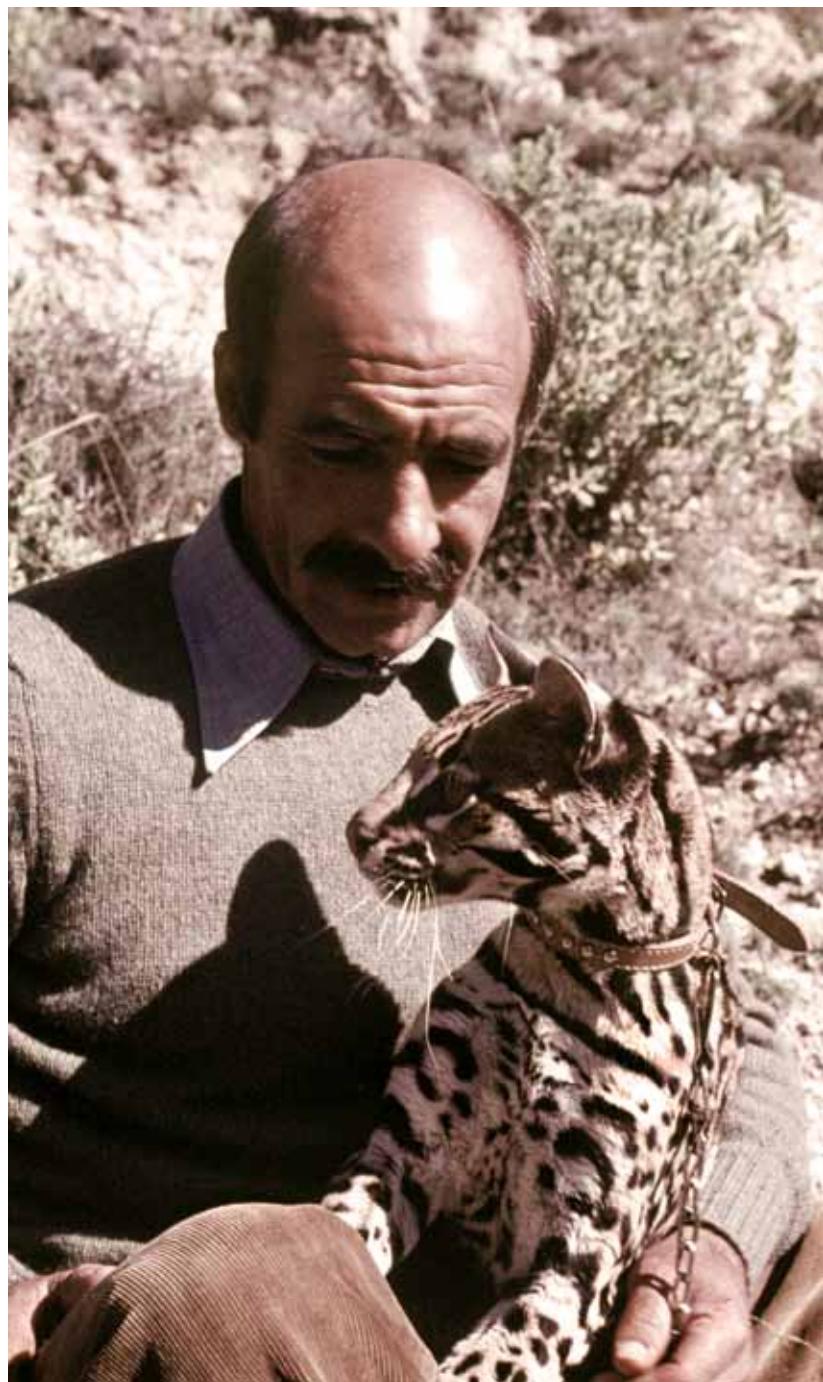
Julio García Robles

Alouatta seniculus

Aurelio Pérez

la talla de un hombre

Texto: Miguel Pou
Fotografías: Carlos Sanz

Pequeño gran hombre da título a una película en que Dustin Hoffman protagoniza a un indio piel roja arrraigado a la Tierra y sus ciclos. El día que saludé a Aurelio me impresionó la claridad y viveza de su mirada, su firme apretón de manos acompañado de unas palabras de encomio que, en un instante, evocaron la talla de un maestro, de un amigo.

Solía decir que el Dr. Félix Rodríguez de la Fuente era un maestro de maestros, pero la maestría no se puede reconocer si no se es un poco, también, maestro. Dominio de la profesión y sinceridad son dos rasgos que quiero destacar de este *pequeño gran hombre* que llegó a las alturas de nuestro corazón, escalándolas sin esfuerzo ni pretensión, por la simple fuerza de su personalidad campestre.

Tres meses antes de írseños me decía que él nunca buscó la fama, y que “*si me la dais es porque vosotros lo habéis querido*”. Con frases así, lanzadas con una mezcla de vigor de la llaneza que da la verdad, y con su mirada directa de escrutador de cielos y de águilas, se metía en el bolsillo a la gente, rindiéndola de admiración con su castellano de Soria, austero y mezclado de reciedumbre y cariño.

Nutrias, lobos, azores... fueron compañeros de por vida de Aurelio, un hombre que no supo vivir sin los animales ni los páramos, a quien un mundo sin naturaleza le parecía absurdo e injusto.

Palpador de ciclos naturales, buceador del siquismo animal, de algún modo indio piel roja eternamente agraciado por su vida de arraigo a la tierra, nos quedamos huérfanos a su muerte. Pero cada vez que le recordemos, nos llegará su emocionante presencia, nutriéndonos invisiblemente con su ejemplo. La obra de su vida da fuerza a nuestro quehacer ecológico.

Qué llaneza en sus palabras. Tenían la fuerza que da lo directamente vivido, y la verdad del que sabe que no sabe pero quiere saber, y, sabiendo que no sabe, ya sabe. ¡Y que íntima complacencia en sus aprecios!: nos hizo vibrar contagiados cuando en el campamento de Pelegrina nos dijo: “¡este es el árbol de la vida, miradlo bien!”, y parecía un secreto que por fin debía saberse. Así lo había bautizado, el árbol de la vida. Por qué, nunca lo supe, pero era viejo, muy viejo, muy grueso y muy sabio.

A Aurelio le extrañaba y le molestaba lo injusto del maltrato a la naturaleza, pero lo soportó sin dar manotazos en el aire. Me parecía como un niño sabio: conocedor y un punto ingenuo a la vez. Sabio por curtido, por experimentado, pues le cincelaron mil batallas y portó la síntesis de todas ellas; y deliciosamente ingenuo por una candorosa renuencia a ver los matices de ciertas creencias “incuestionables”, y también por su emoción de contemplador que sigue

admirado de la belleza, que, mirando de frente los enigmas, no ha alterado su curiosidad pura. Tal vez por eso conservó la mirada limpia de los animales que amó, de la fauna que nunca dejó de enseñarle. Estoy seguro de que vino a enseñarnos la pulcritud de los animales, la escuela de la naturaleza. ¡Cuanta necesidad hay de ella, y cuan pocos la han aprendido, mientras la sociedad rinde culto a cosas que no sirven! Aurelio sí supo encontrar la esencia.

Así veo a Aurelio Pérez, un hombre llano y emocionado, recio, afectuoso y con un fondo melancólico, que se hacía amigo tuyo al instante. Un hombre que mostraba sincera curiosidad por tu opinión en el diálogo. Un maestro que volverá mientras le recordemos, cada vez que le tengamos presente, y cuantas veces hagamos un gesto por vivir y defender la naturaleza. Porque, en cada halcón, en cada cielo, en los ojos vivos del azor y profundos del águila, en los lobos, en las ginetas, está detrás Aurelio indicándonos que ese es el camino a seguir: el de la ilusión -¿qué digo?:- ¡el de la pasión incuestionable!; ese deseo invencible que rompe todas las barreras y los contratiempos, los del desánimo por soportar una sociedad que no ama la naturaleza.

Hasta siempre, amigo de la vida en una expresión pura y sincera. Nos has ayudado a que el defallecimiento no haga mella en nosotros.

L'AVENTURA DEL SABER, NATURALISTES I EXPLORADORS

Vicente Urios

El naturalista vila-realenc Julio García Robles a l'Orinòquia colombiana darrere de les empremtes del jaguar, amb Diana Morales, cap de l'expedició, i la zootècnica Gloria Clemencia.

Als amants dels animals, les flors i les pedres; dels grans espais naturals, del passat del nostre planeta... no hi ha dubte que ens fascina aquest món de sensacions on res és predictable i tot canvia constantment: la naturalesa en estat pur. La televisió, les revistes... són finestres obertes a un món desconegut per a la majoria de la societat en què vivim. Gràcies a aquests suports divulgatius coneixem l'impressionant Serengeti, l'immens Amazones o la blanca Antàrtida... la caça del gran tauró blanc o la bellesa del vol del mascarell. Noms com Jacques Cousteau o David Attenborourg, ens vénen al cap fàcilment quan gaudim d'un bon documental, no debades gran part de la producció de divulgació de la naturalesa porta impreses les seues firmes. Però també són molts els naturalistes de Castelló que han dedicat la seu vida a l'estudi, divulgació i conservació de la naturalesa al llarg de la història

Però va ser al nostre país on va sorgir la vertadera màgia: una persona va ser capaç de transmetre el seu amor i respecte per la naturalesa als cinc continents: el Dr. Félix Rodríguez de la Fuente, no sols va arribar a transmetre les seues idees, sinó que també va crear escola: només es protegeix allò que es coneix i no disposem de major riquesa que la nostra mare natura. A pesar d'això, Espanya mai ha sigut considerada en l'àmbit cultural com a capdavantera en el coneixement i divulgació de la naturalesa, i encara menys de la seua protecció.

I, no obstant això, un dels més il·lustres naturalistes que ens va donar la ciència va nàixer a València: Antonio José Cavanilles i Palop (1745-1804). Va ser dels primers científics a utilitzar els nous procediments taxonòmics de Carlos Linneo i una de la figures més importants de la ciència il·lustrada. Va recórrer part de la península Ibèrica classificant i inventariant la flora autòctona, va descobrir noves espècies i va elaborar un tractat en sis volums: *Icones et descriptiones plantarum quae aut sponte in Hispaniae crescunt, aut in hortis hospitantur;* també va investigar i va descriure gran part de la flora sud-americana. I, en la seua època, ja va lloar l'il·lustre castellonenc Josep Ximénez (1713-1803), amant de la botànica, l'ornitologia i l'entomologia, i que va realitzar una obra manuscrita que va titular *Flora de Castellón de la Plana*, amb quatre toms que contenien 700 dibuixos de plantes, aus i papallones.

Òbviament, el Dr. Félix Rodríguez de la Fuente va ser un gran naturalista... però no hem d'oblidar, que si bé per a molts de nosaltres és una clara referència, per a ell va haver-hi altres *grans*, anteriors a la seua època, dels quals ell va alimentar les seues inquietuds. Entre ells, cal destacar l'il·lustre José Royo y de Rosa Gómez (1895-1961), nascut a Castelló, va recórrer mig Europa com a estudiant, historiador, antropòleg, paleontòleg i geòleg; un gran pilar per a la ciència que va donar nom al Museu Geològic José Royo de Colòmbia, país on va desenvolupar gran part de la seua carrera, que continuà a Veneçuela fins a l'arribada de la seua mort.

Un altre gran naturalista de l'època va ser Manuel Caldúch i Almela (1901-1981), nascut a Vila-real i llicenciat en farmàcia, seria conegut com a botànic, explorador i un estudiós del camp. Va ser autor de notables aportacions sobre la flora de les diferents comarques de la Comunitat Valenciana i de les illes Columbretes. Avui dia, la ciutat de Vila-real li rendeix homenatge en el Termet, amb una placa en la seua memòria al passeig Botànic Caldúch.

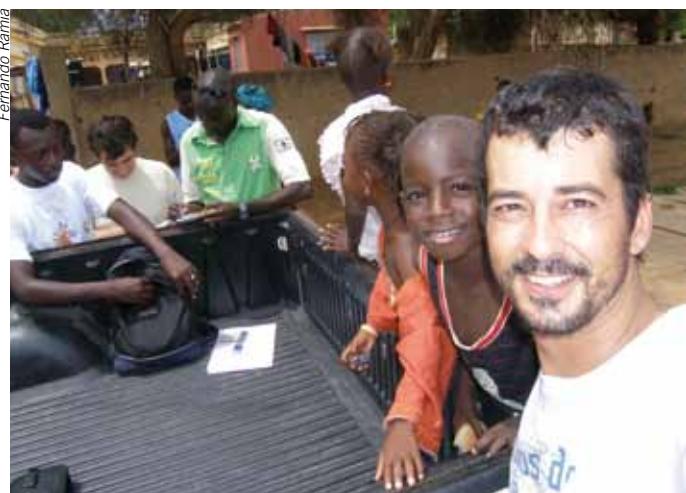
I són més els naturalistes de Castelló que han dedicat la seua vida a l'estudi, divulgació i conservació de la naturalesa al llarg de la història; han explorat el camp i han albirat els céls, persones que ens han deixat un

El paleontòleg Andrés Santos-Cubedo, durant l'excavació del jaciment de dinosaures de Sant Vicent del Raspeig.

El periodista Abel Campos a l'Amazònia, durant la gravació del documental *El riu del rosat*, per a Medi Ambient, RTVV (Punt 2).

El naturalista Fernando Ramia a Senegal, col·labora com a voluntari en el projecte ONG de Desenvolupament de la Regió del Ferló.

llegat del qual hem anat adquirint la nostra cultura, moltes vegades sense saber qui va recórrer per primera vegada aquella muntanya, va descobrir aquell preciós racó o va observar aquell detall que avui ens pareix tan conegut.

Avui són altres els naturalistes de Castelló que recorren mig món, estudiant, col·laborant i divulgant: Carles Rochera continua els seus projectes d'investigació a l'Antàrtida; Fernando Ramia segueix a Mauritània, després de visitar Senegal i alguns països hispanoamericans; Abel Campos treballa incansable en *Medi Ambient* (Punt 2 RTVV), recorre mig món i la Comunitat Valenciana; Vicent Ginés segueix amb els seus molins i el Millars, tota una vida al servei de la joventut en el Centre d'Educació Mediambiental del Termet; Andrés Santos busca i estudia fòssils, seguint els passos de José Royo; Julio García Robles treballa, entre d'altres, per a diversos projectes a l'Amazones i l'Orinòquia colombiana. Grates sorpreses ens ofereixen naturalistes com Roselló Gimeno amb la seua obra *Estudi botànic de l'estany de la Vila (Borriana)* o José Antonio Arias amb el seu treball en el Penyagolosa divulgat per diverses revistes; als qui s'uneix tota una vida d'estudi de les aus de la nostra província: Joan Castany i Àlvaro.

Per això, potser cal dir que la nostra terra no només ha donat grans naturalistes, sinó que la llavor s'estén, fenomen que podem comprovar en les nombroses edicions, concursos, congressos i la resta d'actes de temàtica natural que es realitzen en la nostra província. Potser el més rellevant siga el Simposi Internacional de Naturalesa i Fotografia, en què prestigiosos científics i naturalistes de tot el món fan de Vila-real una cita anual obligada i en el qual segurament ens veurem tots.

Vicent Ginés

MANUEL CANSECO CABALLÉ

PREMIO AMIGO FÉLIX 2009

Manuel Canseco Caballé nació en Vila-real en 1948. Realizó sus estudios primarios por libre, preparándose en la Academia Almi de Vila-real, donde su padre era el director. Obtuvo el título de Bachiller en el instituto Francisco Ribalta de Castellón. Se licenció en Matemáticas por la Universidad Central de Barcelona.

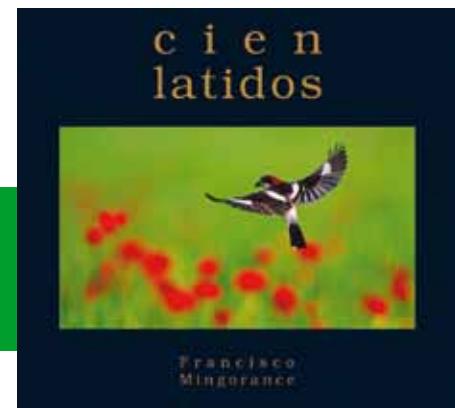
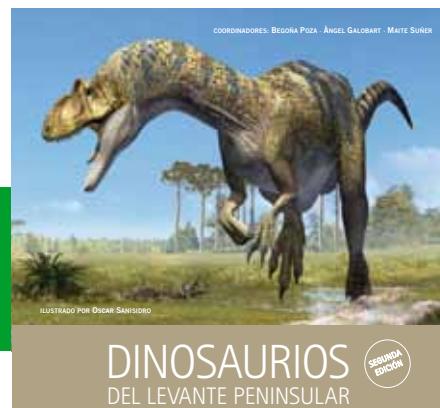
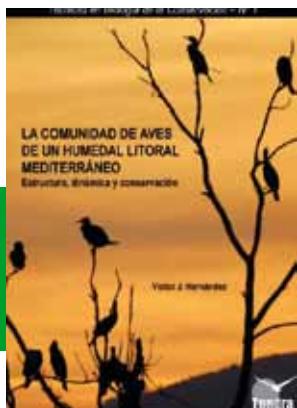
Ha sido catedrático de Matemáticas del IES Francisco Ribalta de Castellón y asesor de la mencionada asignatura en el Centro de Formación, Información y Recursos Educativos (CEFIRE).

Es autor y coautor de varios libros, comunicaciones y artículos de Matemáticas, Mineralogía, Astronomía y Didáctica de las Ciencias, entre los que destacan: *Los Minerales de la Comunidad Valenciana*, *Eclipses totales de Sol en Castelló de la Plana 1860 y 1905*, *Els Minerals de Borriol*, *Viaja con la Mates* y *Las Grandes Gemas de la Royal Collection*. Además, ha sido socio fundador y en varias ocasiones directivo, de diversas asociaciones dedicadas a la divulgación y conocimiento de las ciencias, como el Grup Geoda, el Grup Guix de Vila-real, la Societat Valenciana de Mineralogía, la Societat Castellonenca de Matemàtiques, la Comisión Científico-Técnica de la Comunitat Valenciana del PRC (Programa Royal Collection) y la Asociación de Museos, Grupos y Colecciones de Mineralogía y Paleontología de España (AMYP). Y también ha realizado múltiples conferencias y charlas relacionadas con la difusión de la ciencia.

El gran interés que ha mostrado siempre, a lo largo de su carrera profesional y como afición, especialmente en el campo de la mineralogía y la paleontología, le han valido este prestigioso galardón que premia el estudio, la divulgación y conservación de la naturaleza.

Membre de EDC Natura-Fundació Omacha i del Grup Guix, Vicent Ginés, ha dedicat la seua vida a l'ensenyament del respecte per la natura.

La comunidad de aves de un humedal litoral mediterráneo. Estructura, dinámica y conservación.

Víctor J. Hernández

Empleando como caso de estudio un humedal litoral mediterráneo y su entorno, que incluye hábitats forestales, agrícolas, marinos, rupícolas y urbanos, este libro se ha enfocado como una propuesta metodológica a partir de la cual desarrollar la descripción, valoración y priorización de la conservación de comunidades de aves. Así como para facilitar la organización de programas de monitorización de poblaciones de aves en un ámbito territorial concreto, como puedan ser espacios naturales protegidos, ZEPAs, LICs y otras áreas importantes para las aves (IBAs); o que sean afectadas por proyectos que deben ser sometidos a estudios de impacto ambiental y a programas de vigilancia y seguimiento, o cualquier otro territorio protegido o no que requiera este tipo de estudios.

El libro resume los resultados del programa de monitorización de las poblaciones de aves que se vienen desarrollando en la Marjal de Almenara (Castellón), recogiendo 26 años de observación de aves en este humedal, siendo los 20 últimos de seguimiento intensivo.

Aparte de describir el área, sus hábitats, su importancia ornitológica, sus comunidades de aves, la problemática y propuestas de gestión y conservación, se tratan una a una las 317 especies descritas, con mapas que muestran la distribución, así como la presencia durante la invernada y la migración; figuras y gráficas, que incluyen la evolución de las poblaciones nidificantes, invernantes o la fenología migratoria para numerosas especies; y tablas, que ofrecen, entre otros datos, los rangos fenológicos de gran número de especies. En el aspecto taxonómico, se trata una a una cada subespecie y se incluyen discusiones taxonómicas para varias especies.

Más información:
www.tundraediciones.es

Dinosaurios del Levante peninsular

Begoña Poza
Ángel Galobart
Maite Suñer

Los dinosaurios que dominaron este planeta hace más de 65 millones de años, hoy siguen presentes en la Tierra: sus fósiles y rastros nos acercan a un mundo extraordinario. Gracias a un grupo de paleontólogos del Grup Guix de Vila-real y de l'Institut de Paleontologia Miquel Crusafont, este cuidado trabajo nos revela la vida y secretos de los dinosaurios que habitaron la costa este de nuestro país; ello a través de los fósiles hallados en los distintos yacimientos que recorren el Levante peninsular.

Allosaurus, iguanodontes, braquiosaurios, barionicinios, dromeosaurios, *Stegosaurus*, *Polacanthus*, *Hypsilodontes*, *Tricerapto*s... e incluso el pequeño *Neguerolis*, nos traen ante nuestros ojos tan sólo una pequeña muestra de la gran diversidad faunística que vivió en nuestras tierras, mucho antes de que ni tan siquiera existiera el hombre.

Cómo vivían, se reproducían y morían; museos, yacimientos y formas de trabajo; extracción y limpieza de los fósiles; extinción... y todo ello con una serie de ilustraciones, de Oscar Sanisidro, que nos representan como fueron estos animales, sus increíbles formas y tamaños; y fotografías e imágenes que nos acercan a este mundo fascinante.

Agotada la primera edición de esta obra, ha salido a la venta la segunda edición; que incluye 24 páginas más y un póster con un paisaje del Cretácico Inferior, donde se representa un *Allosaurus* y un *Stegosaurus*, así como las diferentes especies halladas en los yacimientos levantinos. Y, además, a lo largo de 2009, se editará el libro en inglés debido al interés mostrado desde Estados Unidos por éste.

Más información:
www.dinosaurioslevante.es

Cien latidos

Francisco Mingorance

Por fin está disponible el último y esperado libro de Francisco Mingorance: *Cien Latidos*, la obra concebida para todos los amantes de la fotografía de la naturaleza. Contemplaremos las cien mejores imágenes de este conocido fotógrafo, fruto de una exhaustiva selección de entre más de 20.000 instantáneas realizadas en estos últimos diez años.

Podría ser ésta, la obra definitiva de fotografía de la naturaleza en España; sino fuera por que la gran variedad de nuestra fauna y flora, y la belleza de nuestros paisajes, pueden llegar a sorprendernos una y otra vez. Y es que, el fotógrafo Francisco Mingorance, logra acercarnos a un mundo fascinante a través de sus extraordinarias fotografías.

Fauna en acción, fotografía aérea, nocturna, macro y los paisajes más asombrosos de nuestra geografía reunidos en esta edición limitada. Un libro para disfrutar de la fotografía de Mingorance en estado puro.

Más información:
www.francisomingorance.com

"Només s'apren d'aquells als
que es respecta"

gràcies, professor